

Robotangst

Ze zijn goedkoop, snel, nooit ziek, en werken 24 uur per dag. Ze vragen nooit om loonsverhogingen, worden niet vertegenwoordigd door vakbonden en staken niet. Waar gaat dit over? Over robots, of algemener: arbeidsbesparende technologie. Het raadsel komt uit een inmiddels beruchte toespraak van minister Lodewijk Asscher. Sindsdien is bij veel mensen het beeld ontstaan dat technologische ontwikkeling anno 2015 leidt tot destructie van banen.

Asscher baseert zich op een studie van Carl Frey en Michael Osborne (2013). Zij voorspellen dat bijna de helft van de banen in de Verenigde Staten de komende twintig jaar zal verdwijnen als gevolg van wat zij noemen *computerisation*. De Volkskrant vertaalde dat naar de Nederlandse context en stelde dat een op de vier banen de komende decennia gaat verdwijnen.

Is dit doemdenken of realistisch? Het is realistisch om aan te nemen dat sommige banen en beroepen zullen verdwijnen. Dat is van alle tijden, maar ook nu is dat geen reden tot doemdenken. Zelfs als (internationale) concurrentie inderdaad leidt tot versnelling van de automatiseringswedloop, dan nog zullen er altijd weer nieuwe, andersoortige banen bijkomen.

Soms is dat een onverdeelde genoeg. Zo is het beroep van bankovervaller als gevolg van digitalisering van het betalingsverkeer bijna uitgestorven. Voor al de duizenden administratieve medewerkers die bij diezelfde banken hun baan als gevolg van diezelfde digitalisering verloren en nog zullen verliezen, is dat echter geenszins een genoeg.

Als gevolg van technologische ontwikkeling zullen mensen vaker geconfronteerd worden met verplichte baanwisselingen en frictiewerkloosheid. Deze ontwikkeling vraagt om een groter aanpassingsvermogen van werkenden. Niet alleen de factor arbeid moet zich aanpassen, dat geldt ook voor de factor kapitaal. Want niet alleen beroepen verdwijnen, ook de levensduur van bedrijven neemt af. De gemiddelde levensduur van de 500 grootste Amerikaanse bedrijven, de *S&P 500*, wordt in rap tempo korter. Hield in 1935 een bedrijf het gemiddeld wel negentig jaar uit, anno 2011 is dat nog slechts achttien jaar.

Voor wie bij robotisering niet in brede zin denkt aan arbeidsbesparende technologie, maar alleen aan rondrijdende witte plastic wezens in de industrie, is het beeld anders. Ten eerste zijn er nog niet zo veel van dat soort robots actief op de Nederlandse arbeidsmarkt, in tegenstelling tot in bijvoorbeeld Duitsland of Korea. Bovendien is er nauwelijks hard empirisch onderzoek naar de effecten van de opkomst van robots. Een van de weinige academische papers – van Georg Graetz en Guy Michaels uit 2015 – vindt alleen aanwijzingen dat de banen van laag- en middelbaaropgeleide werknemers verdwijnen door de opkomst van de robot.

BARBARA BAARSMa

Directeur van SEO Economisch
Onderzoek en hoogleraar aan
de Universiteit van Amsterdam

Daartegenover staan evenveel nieuwe banen voor hogeropgeleiden. Wel vinden de auteurs significante positieve effecten van de inzet van robots op de arbeidsproductiviteit en economische groei.

Arbeidsbesparende technologie leidt volgens mij niet tot minder banen of een hogere structurele werkloosheid. Ja, het klopt dat door automatisering aanvankelijk de vraag naar arbeid kan dalen. Vervolgens dalen daardoor de lonen en dat leidt weer tot meer vraag naar arbeid. Het aantal banen is niet constant, maar ook afhankelijk van de relatieve prijs van arbeid. De *lump of labour fallacy* vertroebelt het robotiseringsdebat. Bovendien leidt de ene arbeidsbesparende technologie weer tot de volgende innovatie. Zo bestaat tegenwoordig een bloeiende gamesector in Nederland. Dat zijn nieuwe banen die nieuwe kennis en

vaardigheden vergen. Scholing voor werkenden is onontbeerlijk om nieuwe kennis op te doen en vaardigheden te leren.

Door robotisering kan werkloosheid wel hardnekkiger worden. Mensen die zich niet aan kunnen passen of niet de capaciteiten hebben om zich bij of om te scholen, zullen de rekening betalen van de vooruitgang. Dat vraagt om een nieuw soort sociale zekerheid. Niet iedereen heeft immers de middelen om zich bij of om te scholen, en werkgevers zullen niet in ieders scholing willen investeren. Dat geldt voor groepen ouderen, langdurig werklozen en mensen met een arbeidsbeperking. Daarom pleit ik er voor om een verzekering tegen kennisveroudering in te stellen (Baarsma, 2015). De verzekering komt in de plaats van de huidige versnipperde scholingsfaciliteiten, waar zzp'ers en flexibele krachten geen, of slechts beperkt, een beroep op kunnen doen. Het gaat niet om een algemene voorziening, maar om een verzekering die alleen uitkeert in specifieke gevallen. Door het beroep op de verzekering te beperken via referentie-eisen en de grondslag van het fonds zo groot mogelijk te maken, kunnen de premies beperkt blijven. Dat stelt als voorwaarde dat de verzekering verplicht geldt voor alle werkenden en alleen aangesproken kan worden wanneer er sprake is van een arbeidsmarkttransitie die een substantiële bij- of omscholing vergt.

Met deze verzekering is er geen reden voor robotangst en gaan robotisering en een leven lang leren hand in hand.

LITERATUUR

- Baarsma, B. (2015) Eén stap vooruit, twee stappen achteruit. *ESB*, 100(471), 335.
Frey, C.B. en M.A. Osborne (2013) *The future of employment: how susceptible are jobs to computerisation?* University of Oxford, 17 september.
Graetz, G. en G. Michaels (2015) *Robots at work. CEP Discussion Paper*, 1335. Londen: Centre for Economic Performance.